

Prokuratūras attīstības koncepcija

1. Prokuratūras institucionālā neatkarība.

Pašreiz Latvijā prokuratūra pastāv un sekmīgi funkcionē kā neatkarīga pie tiesu varas piederoša institūcija. Ņemot vērā mūsu valsts vēsturiskās tradīcijas, jā saglabā prokuratūras institucionālā neatkarība.

2. Prokuratūras struktūra.

Ir apspriežams jautājums par strukturālo izmaiņu veikšanu prokuratūras uzbūvē pēc līdzības, kādas izmaiņas pēdējos gados ir veiktas ar tiesu izvietojumu un struktūru Latvijā, apvienojot rajonu tiesas un izveidojot vienu rajona tiesu apgabala teritorijā, kura ir izvietota vairākās pilsētās (vietās). Līdzīgi ir iespējams pārveidot – apvienot arī prokuratūras struktūru un izveidot, piemēram, vienu Vidzemes rajona prokuratūru ar atrašanās vietu, piemēram, Valmierā vai Cēsīs, vienu Latgales rajona prokuratūru ar atrašanās vietu Rēzeknē vai Daugavpilī un vienu Rīgas rajona prokuratūru. Šāda strukturāla reforma ir perspektīvā iespējama. Šādām izmaiņām vajadzētu dot arī finansiālu ietaupījumu.

3. Prokuratūras krimināltiesiskā darbība.

Prokuratūrai ir valsts apsūdzības uzturēšanas monopols krimināllietās un svarīga loma krimināllietu pirmstiesas izmeklēšanā. Šinī jomā prokuratūras loma ir jāstiprina. To var darīt divējādi- palielinot prokuroru skaitu, kas nodarbojas ar pirmstiesas izmeklēšanas uzraudzību, kriminālvajāšanu un valsts apsūdzības uzturēšanu tiesās, un otrs veids ir – izdarot izmaiņas normatīvajos aktos. Būtiska prokuroru skaita palielināšana nav iespējama. Pašreizējā kriminālprocesa attīstības stadijā prokuratūra ir faktiski noņēmusi no sevis atbildību par kriminālprocesa pirmstiesas izmeklēšanu, atstājot sev tikai pirmstiesas izmeklēšanas uzraudzības funkciju, kas faktiski izpaužas kā pasīva reaģēšana uz procesā iesaistīto personu sūdzībām pirmstiesas kriminālprocesā. Šo otršķirīgo pasīvo prokuratūras lomu pirmstiesas procesā ir iespējams un ir nepieciešams mainīt uz prokurora vadošu un aktīvu lomu visā pirmstiesas kriminālprocesā tā, lai kriminālprocesi no paša sākuma virzītu prokurors. Policijas darbiniekiem, kuriem bieži nav augstākās juridiskās izglītības, nav jānodarbojas ar lēmumu rakstīšanu pirmstiesas kriminālprocesā. Visus nolēmumus kriminālprocesā ir jāpieņem prokuroram vai tiesnesim. Policijas darbiniekiem tā vietā būtu jānodarbojas tikai ar pierādījumu meklēšanu un vākšanu un prokurora kriminālprocesā doto uzdevumu pildīšanu, bet prokuroram viss šis process ir jāvada. Līdz ar to arī atbildība par pirmstiesas procesu un visa kriminālprocesa rezultātu kopumā pārietu uz prokuroru. Kriminālprocesi varētu vienkāršot un padarīt visiem saprotamu arī tādā veidā, ka persona, lieta pret kuru vēl tiek izmeklēta, būtu aizdomās turētais, bet pēc lietas nodošanu tiesai šī persona kļūtu par apsūdzēto. Prokuroriem ir jāpalielina valsts apsūdzības uzturēšanas kvalitāte tiesās. Apsūdzības ceļ un krimināllietas uz tiesu nosūta prokurors. Prokurors ir tas, kurš nosaka, kādi un cik pierādījumi ir jāpārbauda tiesai. Dažas tā saucamās “skaļās” lietas, iespējams, tāpēc tik ilgi tiek skatīti tiesā, kā tiesai ir nosūtīts liels skaits nevajadzīgu materiālu, kas bieži dubultojas un neko nepierāda. Jau, nosūtot lietu uz tiesu, prokuroriem ir jādomā pa to, vai lietu būs iespējams tādā veidā izskatīt saprātīgos termiņos.

4. Valsts un personu tiesību aizsardzība.

Prokuratūras likumā ir paredzēts, ka viena no prokuratūras funkcijām ir likumā noteiktajā kārtībā aizsargāt personu un valsts tiesības un likumīgās intereses. Sākotnēji Prokuratūras likumā bija paredzēts, ka visas prasības tādu kategoriju kā maznodrošinātie vai bāreņi interesēs tiesā ir jāceļ prokuroriem. Tagad šādām lietām juristu darbu apmaksā Juridiskās palīdzības administrācija. Prokuroriem ir aktīvāk jāaizstāv personu, kuras pašas nevar sevi pārstāvēt interesēs. Ja ir pamats, ir aktīvāk jāvēršas arī Satversmes tiesā.

5. Prokuratūras iestāžu un prokuroru specializācija.

Prokuratūrā jau pašreiz ir izveidotas vairākas specializētās prokuratūras un ir prokurori, kas specializējas noteiktu kategoriju lietās, piemēram, kas saistītas ar autotransportu, narkotikām, nodokļiem, cilvēku tirdzniecību. Ceļš uz specializāciju ir pareizs. Specializācija ir jā saglabā un jāpaplašina.

6. Tehnisko līdzekļu un datoru plašāka izmantošana.

Prokuratūrā jau pašreiz ir ieviesta un darbojas sava prokuratūras informācijas sistēma. Šī sistēma ir jāpilnveido, tās iespējas ir jāpaplašina. Ir jāvirzās uz to, lai nākotnē pēc iespējas atteiktos no dokumentiem papīra formātā.

7. Prokuroru skaits, atalgojums un garantijas.

Prokuroru skaits ir jā saglabā vai jāpalielina atvēlētā budžeta iespējās. Virsprokuroru amatu skaits iespēju robežās ir jāsamazina, lai uz vienu virsprokuroru būtu 10- 15 prokurori. Jā saglabā prokuroru atalgojuma piesaiste tiesnešu atalgojumam. Garantijas, kas jau ir, ir jā saglabā. Ir iespējams attiekties no prokuroru administratīvās sodīšanas imunitātes (Prokuratūras likuma 7.panta otrā daļa). Šāda imunitāte demokrātiskā valstī nav nepieciešama un ir vērtējama kā totalitārās iekārtas palieka. Būtu jāvienkāršo iespēja prokuroriem pāriet darbā par tiesnešiem un otrādi. Tas kopā ar atalgojuma piesaisti tiesnešu atalgojumam celtu prokurora amata prestižu un sekmētu spējīgāko darbinieku rotāciju.

8. Eiropas prokuratūra.

Ar Padomes 2017. gada 12. oktobra Regulu (ES) 2017/1939 ir izveidota Eiropas prokuratūra. Pašreiz šai prokuratūrai uzdots nodarboties ar šauru lietu loku. Eiropas Savienības pastāvēšana nākotnē saistīta ar dalībvalstu arvien ciešāku integrāciju un pāri dalībvalstīm stāvošu Eiropas Padomes izveidotu institūciju izveidošanu. Viena no šādām institūcijām nākotnē var būt vienota Eiropas prokuratūra. Latvijas Republikas prokuratūrā šajā sakarā būtu jāizveido Eiropas prokuroru nodaļa.

dr.iur. Aldis Pundurs